

БЕЗПЕКОВИЙ ВЕКТОР ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: ШЛЯХ ДО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОРИВУ

TAX POLICY SECURITY VECTOR IN THE POST-WAR PERIOD: THE PATH TO ECONOMIC BREAKTHROUGH

Дослідження спрямоване на розробку безпекового вектору податкової політики у повоєнний період, на основі критичного та компаративного аналізу задля формування теоретико-прикладних засад забезпечення економічного прориву у повоєнний період. Здійснено теоретичний аналіз підходів до оцінки впливу податкового навантаження на економічний розвиток та економічну безпеку держави. Зроблено теоретичні узагальнення, що стали теоретичним підґрунтям для подальшого аналізу. Проведено компаративний аналіз рейтингових показників України з показниками країн, які мають схожий рівень податкового навантаження, в результаті чого зроблено теоретичне узагальнення щодо тенденцій загального рівня податкового навантаження, тенденцій та впливом війни на ці процеси. Окреслено перелік чинників, що також мають безпосередній вплив на економічний розвиток та безпеку, на основі яких слід формувати безпековий вектор податкової політики задля забезпечення економічного прориву у повоєнний період.

Ключові слова: податкова політика, податкове навантаження, тіньова економіка, економічна безпека, безпекове середовище, економічний прорив.

The research aims to develop a security vector of tax policy in the post-war period, based on critical and comparative analysis, to form theoretical and applied principles for ensuring economic breakthroughs in the post-war period. The article substantiates the relevance of optimizing the state's tax policy to provide economic development and breakthroughs in the post-war period. A theoretical analysis of approaches to assessing the impact of the tax burden on the state's economic growth and economic security has been carried out. Theoretical generalizations have been made that have become the theoretical basis for further analysis. The relationships between the level of the tax burden and the level of economic development have been established using the example of developed countries, as a result of which it has been proven that a tax policy that focuses on reducing the tax burden has a higher chance of promoting economic growth compared to other types of initiatives. An analysis of the level, structure and dynamics of the tax burden in Ukraine during the period 2019-2023 has been carried out. The calculation and dynamics of the total tax burden level indicator for the same period were established. It was substantiated that significant fluctuations in the level of the tax burden for 202-2023 were primarily caused by Russian aggression against Ukraine and a full-scale invasion. A comparative analysis of Ukraine's rating indicators with the indicators of countries with a similar level of tax burden was conducted, as a result of which a theoretical generalization was made regarding the trends in the total tax burden level, trends and the impact of the war on these processes. It was established that Ukraine has a lower global competitiveness index rating than other countries. A theoretical generalization was made that the total tax burden level is not the only factor that affects the size of Ukraine's shadow economy and economic efficiency. A list of factors that also directly impact economic development and security is outlined based on which the security vector of tax policy should be formed to ensure an economic breakthrough in the post-war period.

Key words: tax policy, tax burden, shadow economy, economic security, security environment.

УДК 336.2:355.45

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.15-66>

Мельник С.І.¹

д.е.н., професор,
заступник декана факультету № 2,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Гобела В.В.²

к.е.н., доцент, доцент кафедри
менеджменту та економічної безпеки,
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Melnyk Stepan

Lviv State University of Internal Affairs

Hobela Volodymyr

Lviv State University of Internal Affairs

Постановка проблеми. Система оподаткування в країні відіграє ключову роль у визначенні ступеня її соціально-економічного розвитку. Таким чином, податкова політика є засобом, через який держава досягає своїх стратегічних економічних цілей. Крім основної задачі збору податків, вона створює зручні умови для їх сплати та сприяє економічному розвитку, орієнтуючись на національні економічні пріоритети.

У багатьох державах спостерігається відсутність ефективного узгодження між економічною і податковою стратегіями, причому система оподаткування часто спрямована лише на збільшення податкових надходжень. Такий підхід може як позитивно, так і негативно впливати на економічну діяльність, стимулювати або стримувати розвиток ринку, посилювати чи послаблювати тіньові економічні процеси і формувати пріоритети

розвитку економічних секторів чи всієї економіки в цілому.

Окрім, людських жертв, збройна агресія росії проти України завдала значної шкоди економіці держави, тому особливо важливого значення набуває потреба повоєнного відновлення економіки. Відповідно, раціональна податкова політика може стати тим інструментом, що активно сприятиме цьому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки вчені зосереджують все більше уваги на вивченні того, як податкова політика впливає на економічне зростання. Такі дослідження набувають значущості у світлі сучасних тенденцій у розвитку фінансово-економічних ринків та нових загроз. Крім того, війна росії проти України привела до створення нових умов для функціонування економічних, фінансових і безпекових сфер,

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

² ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7438-2329>

функціонування яких визначається викликами воєнного часу.

Дослідженню проблем формування безпечого середовища, зокрема й у фінансовій сфері присвячені праці Франчука В., Пригунова П., Мельника С., Гобели В., Подри О., Левків Г., Батюк Б., Гинди О. [1; 3]. Крім того, у сучасних наукових дослідженнях особлива увага приділяється розробці моделей оцінки бізнес- і корупційних ризиків, орієнтованих на формування безпечого середовища, з метою уникнення та запобігання різноманітних фінансових загроз, що відображено у працях вчених: Франчука В., Мельника С., Гобели В., Гнилицької Л., Наконечної Н. [2]. Вагоме місце у системі наукових розвідок посідає напрям організації ефективної безпечої діяльності у фінансовій сфері, який знайшов своє відображення у працях Франчука В., Гобели В. [11; 20]. Дослідники Мельник С., Гобела В. та Курляк М. також виявляли вплив корупції на економіку держави та її економічну безпеку [4]. Фінансові аспекти правового забезпечення моделі соціально-економічного розвитку в умовах постіндустріальної економіки стали центральною темою наукових досліджень Аністратенко Ю.І. [6], що дозволило визначити ключові фінансові пріоритети в діяльності, спрямованій на забезпечення фінансової безпеки зокрема.

Бондарук Т. здійснив теоретичну розвідку задля концептуалізації правового регулювання оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні [7]. Дослідники також приділили увагу особливостям розробки податкової політики держави. Зокрема, науковці Барін О.Р. та Вінцова Д. вивчали принципи справедливості та рівності в оподаткуванні як важливі елементи формування дієвої політики [8; 10]. Значну увагу наукової спільноти, зокрема Бондарука Т.Г.; Дуб А.Р.; Кульчицького М.І., привертало проблемні питання бюджетної політики, податкових надходжень та податкового навантаження як чинників економічного розвитку [9; 15; 16; 17]. З наукової точки зору важливі дослідження щодо підтримки різних секторів економіки за рахунок податкової політики стали предметом досліджень Діброви А. [13], практичних аспектів формування спроможних територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації Патицької Х., Коваль М. [19], пошуку шляхів використання зарубіжного досвіду податкового адміністрування Михасюка І.Р. [18].

Однак, попри активний інтерес науковців, деякі аспекти залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, дослідження впливу податкової політики на економічний розвиток з огляду на рівень податкового навантаження як фактору успішного розвитку економіки держави. Це обумовило необхідність дослідження і стало його основною метою. Такого роду дослідження матиме наукову цінність

та практичну значущість в контексті відновлення економіки України у повоєнний період.

Постановка завдання. Сформувати безпечовий вектор податкової політики у повоєнний період, на основі критичного та компаративного аналізу задля формування теоретико-прикладних засад забезпечення економічного прориву у повоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. В науковій спільноті домінує думка, що значний податковий тягар уповільнює економічний прогрес і розвиток бізнесу в країні. На основі аналізу сучасних досліджень можна зробити такі висновки:

- збільшення податкового навантаження на 1% ВВП зазвичай призводить до зниження ВВП на 3% через два роки;
- високі податки на прибутки корпорацій та дивіденди зменшують обсяги інвестицій і погіршують інвестиційний клімат;
- зростання податків на заробітну плату стимулює розширення тіньової економіки та виплати зарплат «в конвертах».

З огляду на поточні обставини, включаючи російську агресію проти України та економічний спад, Україні критично важливо забезпечити бюджетне наповнення та стимулювати економічне зростання у найближчі роки. Такий підхід буде запорукою перемоги у війні та швидкого післявоєнного відновлення у фінансово-економічному секторі та в сфері національної безпеки. Хоча досягнення цього результату є складним завданням, воно залишається можливим. Зокрема, для втілення стратегії швидкого відновлення та стійкого економічного підйому в довгостроковій перспективі необхідно забезпечити економічну та фінансову стабільність, що є передумовою для інвестиційного вибуху, важливого аспекту розвитку. Такі зміни потребують добре організованого управління різними державними сферами, зокрема податковою системою.

Податки відіграють ключову роль у забезпеченні функціонування будь-якої держави, оскільки вони виступають не лише основним джерелом доходів для бюджету, але й є важливою частиною фінансової системи країни в цілому. Фактично, податки не лише поповнюють державну казну, але й визначають структуру фінансової системи, сприяючи або обмежуючи умови для соціально-економічного розвитку суспільства, держави, регіонів, підприємств і громадян [9].

Знову підкреслимо, що існує велика кількість наукових досліджень, які постійно свідчать про значний негативний вплив податків на економічне зростання, навіть з урахуванням інших факторів, таких як державні витрати, економічний цикл та грошово-кредитна політика. Зокрема, з початку 80-х років минулого століття було проведено приблизно тридцять економічних досліджень, що

підтверджують цей вплив. Кожне з цих досліджень, виконаних протягом останніх п'ятнадцяти років, демонструє негативні наслідки податкової політики для економічного зростання [7]. Варто зауважити, що періоди стрімкого економічного росту у більшості країн співпадають із періодом зниження податкового навантаження, а не навпаки.

Розглянемо дане твердження на прикладі Сполучених Штатів. У період з 1913 по 1921 рік ставка податку на прибуток зросла з 7% до 73%, що призвело до середнього річного економічного зростання в країні на рівні -0,3%. У 1922 році ставка була знижена до 56%, а з 1925 по 1928 роки становила 25%. У цей час, з 1921 по 1929 рік, середній річний рівень економічного зростання зріс до 6%. Проте у 1930 році в США суттєво підвищили податки на роздрібну торгівлю, а в 1932 році загалом відбулося значне підвищення податкових ставок, зокрема, максимальна ставка податку на прибуток досягла 63%. У період з 1929 по 1938 рік середній річний рівень економічного зростання в США знову становив -0,3% [8; 15].

Розглянемо випадок Китаю, де до 1978 року щорічний приріст економіки становив 6%. Після цього було запроваджено три податкові реформи, метою яких було загальне зниження податкового тягаря. Після 1978 року Китай зафіксував середній річний ріст понад 9%, а в деякі роки навіть перевищував 13%. Проте з часом темпи зростання почали знижуватися. Цікаво, що податкове навантаження в Китаї, після істотного зменшення, знову почало зростати – з 15% у 80-х роках до нинішніх 23%. Водночас податкова система стала дуже складною, і в окремих сегментах податкове навантаження може перевищувати 35% [8; 15].

Дослідження показали, що фіскальні стратегії, що фокусуються на зменшенні податкового тягаря, мають більш високі шанси на сприяння економічному зростанню в порівнянні з ініціативами, які орієнтовані на збільшення витрат. До того ж, фіскальна модель, що ґрунтується на скороченні витрат і уникненні підвищення податків, більш імовірно буде успішною в зменшенні бюджетного дефіциту та державного боргу, і менш ймовірно призведе до рецесії, ніж модель, що включає підвищення податків [18; 19].

Міжнародний валютний фонд (МВФ) провів дослідження 170 випадків фіскальної політики в п'ятнадцяти розвинутих країнах за останні три десятиліття і дійшов висновку, що скорочення витрат менш негативно впливає на короткострокове зростання, ніж підвищення податкових ставок. У світовій практиці податкове навантаження визначається як співвідношення між реальними податковими надходженнями до зведеного бюджету країни та загальним валовим внутрішнім продуктом. Аналізуючи рівень податкового навантаження в Україні за останні роки, було проведено оцінку його різних складових у рамках податкової системи (табл. 1).

Динаміку та структуру основних показників податкового навантаження представимо графічно на рисунку 1.

Також на рисунку 2 представимо динаміку загального рівня податкового навантаження в Україні.

Таким чином, насамперед слід звернути увагу на варіації рівня податкового навантаження, які спостерігаються майже щороку. З одного боку, ці коливання можуть свідчити про нестабільність темпів зростання валового внутрішнього продукту,

Таблиця 1

Рівень податкового навантаження в Україні: структура та динаміка

	2019	2020	2021	2022	2023
Рівень бюджетного податкового навантаження, %	29,1	29,8	33,3	18,1	21,8
ВВП реальний (в цінах попереднього року)	3675,7	3818,4	4363,5	5239,1	5518,1
Податкові надходження до зведеного держбюджету, млрд. грн	1070,3	1136,6	1453,8	949,8	1203,5
Рівень податкового навантаження на працю, %	15,6	16,7	17,2	17,5	11,9
ПДФО, млрд грн	297,8	319,0	378,3	148,4	206,9
ЄСВ, млрд грн	241,7	281,7	327,0	403,3	390,8
Єдиний податок, млрд грн	35,2	38,0	46,2	55,8	59,7
Рівень податкового навантаження на споживання, %	14,8	15,3	17,2	11,4	14,3
ПДВ, млрд грн	378,6	400,6	536,4	466,9	581,6
Мито, млрд грн	30,0	30,4	38,1	26,2	40,6
Акциз, млрд грн	130,7	146,6	172,0	102,4	167,4
Інші, млрд грн	6,0	5,3	5,3	3,3	3,7
Коефіцієнт податкового навантаження загальний, %	35,7	37,1	40,8	24,3	27,1

Джерело: сформовано авторами на основі [5; 12; 14]

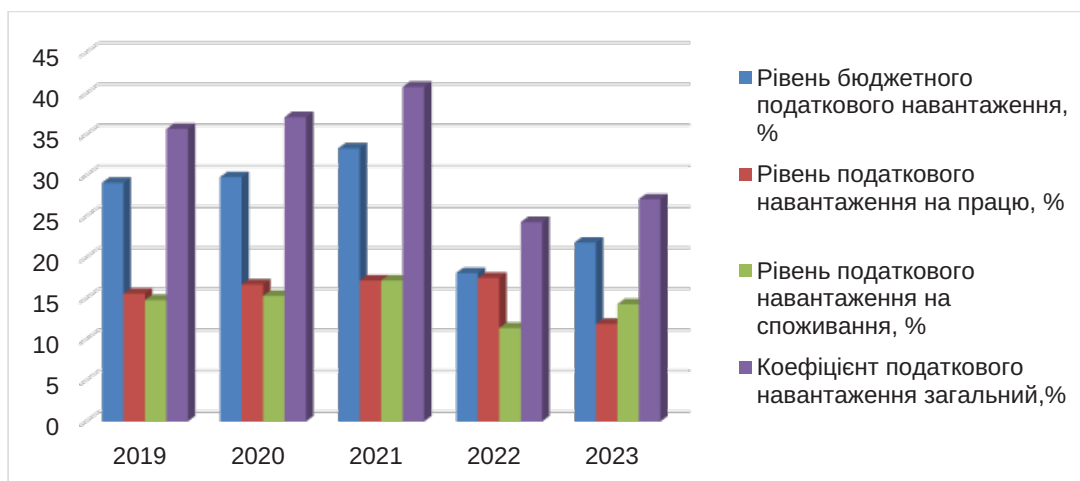


Рис. 1. Динаміка та структура показників податкового навантаження

Джерело: розроблено авторами

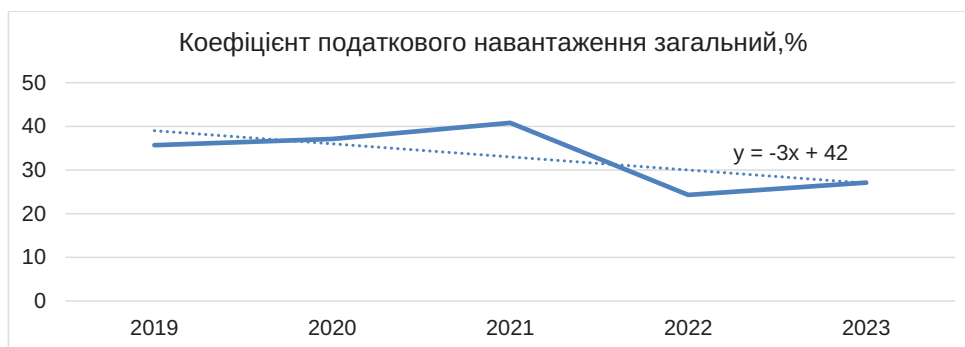


Рис. 2. Динаміка загального рівня податкового навантаження

Джерело: розроблено авторами

а з іншого – бути наслідком регулярних змін у податковому законодавстві країни.

Наприклад, в період з 2011 по 2021 роки до Податкового кодексу України вносились зміни і доповнення через 155 законів України [13]. Крім того, оподаткування регулюється численними підзаконними актами, указами Президента, постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України. Це призводить до суттєвих розбіжностей, які негативно впливають на виконання податкових зобов'язань платниками податків. Також це ускладнює діяльність співробітників податкової служби і, загалом, знижує привабливість української економіки для іноземних інвесторів, котрі є важливим джерелом фінансових ресурсів в умовах постійного дефіциту внутрішніх коштів.

Варто також підкреслити високий рівень оподаткування, який спостерігається в сферах праці та споживання. Проте, коли ми розглядаємо обсяги надходжень від непрямих податків на споживання, вони можуть в основному визначатися високими показниками споживчої інфляції в ці періоди. У таких умовах вплив інфляції на високий

рівень оподаткування праці залишається обмеженим і, в більшій мірі, залежить від державної податкової політики.

Ризики, пов'язані з високим рівнем оподаткування праці, є досить очевидними: на ринку праці зростає тінізація, роботодавці стикаються з тиском внаслідок постійного пошуку шляхів для економії на заробітній платі та обмеження підвищення добробуту населення. Зниження податкового навантаження на доходи громадян має ряд позитивних наслідків. По-перше, це стосується ефекту заміщення, який впливає на поведінку людей. Зменшення податкових ставок на працю та споживання призводить до збільшення реальних доходів після сплати податків, що стимулює не лише більшу продуктивність праці, але й заощадження та інвестиції. Цей ефект від зменшення податків на працю та споживання зазвичай є досить передбачуваним.

На наступному етапі дослідження здійснимо порівняння рейтингових показників України з показниками країн, які мають схожий рівень податкового навантаження (табл. 2).

Порівняльна таблиця рейтингових показників країн з однаковим рівнем податкового навантаження

	Україна	Норвегія	Нідерланди	Німеччина	ОЕСР
Сумарна ставка оподаткування	45,2	36,5	41,2	48,8	39,9
Індекс конкурентоздатності країни, місце в рейтингу	85	17	4	5	-
Рейтинг простоти сплати податків	65	34	22	46	-
Витрати часу на податковий облік, год.	328	79	119	218	158,8
Кількість платежів на рік	5	5	9	9	10,3
Рівень тіньової економіки, %	32	16	10	11	10,5

Джерело: сформовано авторами на основі [5; 18]

З порівняльної таблиці видно, що в Україні спостерігається найвищий рівень тіньової економіки, що супроводжується низькою легкістю сплати податків. Крім того, результати аналізу (таблиця 1) показують, що загальне податкове навантаження має тенденцію до зниження, однак це частково зумовлено впливом війни. Також варто зазначити, що в Україні спостерігається низький рейтинг за глобальним індексом конкурентоспроможності в порівнянні з іншими країнами. Таким чином, можна зазначити, що загальний рівень податкового навантаження не є єдиним чинником, який впливає на тіньову економіку та економічну ефективність у країні. Вплив зазначеного фактору проявляється в поєднанні з такими аспектами, як:

- легкість сплати податків;
- витрати часу на податковий облік;
- рівень корупції.

Висновки. За результатами дослідження основних фінансово-економічних показників України було встановлено, що податкове навантаження в країні змінюється практично щорічно. Здійснено порівняння рейтингових показників України з аналогічними показниками інших країн, що мають подібний рівень податкового навантаження. Аналіз показав, що для України характерним є високий рівень тіньової економіки, складнощі в процесі сплати податків, а також низьке місце в глобальному рейтингу конкурентоспроможності. Ці результати свідчать, що загальний рівень податкового навантаження не є визначальним фактором, який напряму впливає на розмір тіньової економіки. На її рівень впливають також такі аспекти, як легкість процесу сплати податків, витрати часу на їх адміністрування та рівень корупції в країні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Franchuk V., Pryhuno P., Melnyk S., Hobela V., Shuprudko N. Security environment: theoretical and methodological principles. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 3(50). P. 247–255. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.3.50.2023.4089>
2. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., Hobela V. Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 4 (45). P. 202–210. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptr.4.45.2022.3838>
3. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H., Hynda O. The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*. 2022. Vol. 23(2). P. 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
4. Melnyk S., Hobela V., Kurliak M. The forecast of corruption impact on state's economic security. *Економіка та суспільство*. 2023. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>
5. Opendatobot : веб-сайт. URL: <https://opendatobot.ua/> (дата звернення 12.12.2024).
6. Ortynskyi V., Tymbaliuk M., Hobela V., Kashchuk M. Legal support of socio-economic development model genesis in post-industrial society. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Том 5. № 40. С. 535–545. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i35.245212>
7. Аністратенко Ю.І. Концептуалізація правового регулювання оподаткування малого та середнього бізнесу в Україні : монографія. Кам'янець-Подільський : Рута, 2016. 462 с.
8. Барін О.Р. Принцип справедливості як один з основоположних принципів оподаткування. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 5. С. 162–164.
9. Бондарук Т.Г. Доходи місцевих бюджетів в умовах децентралізації. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2015. № 1. С. 51–56.
10. Вінцова Д.С. Принцип рівності як невід'ємна складова принципів податкового регулювання. *Фінансове право*. 2014. № 1 (27). С. 4–7. 26.
11. Гобела В.В., Халіна О.В., Сидоренко Я.А. Сутність фінансової розвідки в безпековому просторі держави. *Ефективна економіка*. 2024. № 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.77>
12. Державна служба статистики України : веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
13. Діброва А. Державна підтримка аграрного сектору економіки за допомогою спеціальних режимів та механізмів оподаткування. *Економіст*. 2007. № 7. С. 32–35.

14. Доходи Держбюджету України. Мінфін : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

15. Дуб А.Р. Трансформація адміністрування податку з доходів фізичних осіб: світовий досвід і можливості для України. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 80–93.

16. Кульчицький М.І. Оцінка ефективності управління коштами місцевих бюджетів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2015. № 11. С. 132–137.

17. Кульчицький М.І. Проблеми та перспективи бюджетування в Україні. *Ефективна економіка*. 2012. № 6. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1211>

18. Михасюк І.Р. Зарубіжний досвід адміністрування податку з доходу громадян та можливості його застосування в Україні. *Формування ринкової економіки в Україні*. Вип. 31. Част. 2. 2014. С. 62–70.

19. Патицька Х., Коваль М. Практичні аспекти формування спроможних територіальних громад в умовах адміністративно-фінансової децентралізації: ризики та шляхи їх нівелювання. *Проблеми економіки*. 2020. № 1(43). С. 113–123.

20. Франчук В.І., Гобела В.В. Формування стратегічного вектору розвитку фінансової розвідки України. *Вісник ЛьвДУВС. Серія економічна*. 2022. № 1. С. 3–11.

REFERENCES:

1. Franchuk V., Pryhuno P., Melnyk S., Hobela V., Shuprudko N. (2023). Security environment: theoretical and methodological principles. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 3(50), pp. 247–255. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.50.2023.4089>

2. Hnylytska L., Franchuk V., Melnyk S., Nakonechna N., Leskiv H., Hobela V. (2022). Security-oriented model of business risk assessment. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 4 (45), pp. 202–210. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.4.45.2022.3838>

3. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H., Hynda O. (2022). The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, vol. 23(2), pp. 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>

4. Melnyk S., Hobela V., Kurliak M. (2023). Prohnozuvannya vplyvu koruptsii na ekonomichnu bezpeku derzhavy [The forecast of corruption impact on state's economic security]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economics and society*, vol. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>

5. Opendatabot : web-site. URL: <https://opendatabot.ua/> (accessed December 12, 2024).

6. Ortynskiy V., Tsymbaliuk M., Hobela V., Kashchuk M. Legal support of socio-economic development model genesis in post-industrial society. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 5, no. 40, pp. 535–545. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcapter.v4i35.245212>

7. Anistratenko Yu.I. (2016). Kontseptualizatsiia pravovoho rehuliuвання opodatkuвання maloho ta serednoho biznesu v Ukraini : monohrafiia [Conceptualization of legal regulation of taxation of small and medium-sized businesses in Ukraine: monograph]. Kamianets-Podilskyi : Ruta, 462 p.

8. Barin O.R. (2015). Pryntsyyp spravedyvosti yak odyn z osnovopolozhnykh pryntsyypiv opodatkuвання [The principle of fairness as one of the fundamental principles of taxation]. *Porivnialno-analitychne pravo – Comparative and analytical law*, vol. 5, pp. 162–164.

9. Bondaruk T.H. (2015). Dokhody mistsevykh biudzhetyv v umovakh detsentralizatsii [Local budget revenues in the context of decentralization]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii statystyky, obliku ta audytu – Scientific Bulletin of the National Academy of Statistics, Accounting and Auditing*, vol. 1, pp. 51–56.

10. Vintsova D.S. (2014). Pryntsyyp rivnosti yak nevidiemna skladova pryntsyypiv podatkovoho rehuliuвання [The principle of equality as an integral part of the principles of tax regulation]. *Finansove pravo – Financial law*, vol. 1 (27), pp. 4–7.

11. Hobela V.V., Khalina O.V., Sydorenko Ya.A. (2024). The essence of financial intelligence in the security space of the state [Sutnist finansovoi rozvidky v bezpekovomu prostori derzhavy]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 7. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.7.77> (accessed December 20, 2024)

12. State Statistics Service of Ukraine [Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed December 20, 2024)

13. Dibrova A. (2007). State support for the agricultural sector of the economy through special tax regimes and mechanisms [Derzhavna pidtrymka ahrarynoho sektoru ekonomiky za dopomohoiu spetsialnykh rezhymiv ta mekhanizmiv opodatkuвання]. *Ekonomist – Economist*, vol. 7, pp. 32–35.

14. Revenues of the State Budget of Ukraine. Ministry of Finance [Dokhody Derzhbiudzhetu Ukrainy. Minfin]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>

15. Dub A.R. (2018). Transformatsiia administruvannya podatku z dokhodiv fizychnykh osib: svitoviy dosvid i mozhlyvosti dlia Ukrainy [Transformation of personal income tax administration: global experience and opportunities for Ukraine]. *Finansy Ukrainy – Finance of Ukraine*, vol. 5, pp. 80–93.

16. Kulchytskyi M.I. (2015). Otsinka efektyvnosti upravlinnia koshtamy mistsevykh biudzhetyv v Ukraini [Assessment of the effectiveness of local budget management in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, vol. 11, pp. 132–137.

17. Kulchytskyi M.I. (2012). Problemy ta perspektyvy biudzhetyuvannya v Ukraini [Problems and prospects of budgeting in Ukraine]. *Efektivna ekonomika – Effective Economics*, vol. 6. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1211>

18. Mykhasiuk I.R. (2014). Zarubizhnyi dosvid administruvannya podatku z dokhodu hromadian ta mozhlyvosti yoho zastosuvannya v Ukraini [Foreign experience in personal income tax administration and the possibilities of its application in Ukraine]. *Formuvan-*

nia rynkovoï ekonomiky v Ukraini – Formation of a market economy in Ukraine, vol. 31, part. 2, pp. 62–70.

19. Patytska Kh., Koval M. (2020). Praktychni aspekty formuvannia spromozhnykh terytorialnykh hromad v umovakh administratyvno-finansovoi detsentralizatsii: ryzyky ta shliakhy yikh niveliuvannia [Practical aspects of forming capable territorial communities in the context of administrative and financial decentralization:

risks and ways to mitigate them]. *Problemy ekonomiky – Economic problems*, vol. 1(43), pp. 113–123.

20. Franchuk V.I., Hobela V.V. (2022). Formuvannia stratehichnoho vektoru rozvytku finansovoi rozvidky Ukrainy [Formation of a strategic vector for the development of financial intelligence in Ukraine]. *Visnyk LvDUVS. Serii ekonomichna – Bulletin of the LSUIA. Economic series*, vol. 1, pp. 3–11.